

Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Doktori Iskola

Bodonyi József

Sodródó képzelet

A műalkotás az emlékezet és a képzelet határán

DLA tézis

Dr. Vidovszky László egyetemi tanár

Dr. habil. Szegedy-Maszák Zoltán egyetemi tanár

2015

Bevezető

A memória, vagyis a események és az azokhoz kapcsolódó érzések és érzelmek tárolása az elmében olyan terület, melyet a képzelet és az emlékezetet folyamatai egyaránt érintenek. Ezért azt a felvetést vizsgálom, hogy az emlékezet és a képzelet határátlépései hogyan épültek be a művészet, az alkotói koncepciók közé, továbbá azt is, hogy milyen változásokat eredményez korunk médiális kontextusa az emlékezet és a művészet viszonyában.

A felvetés vizsgálatát az emlékezetkutatás eredményeinek áttekintésével kezdem, elsősorban Daniel Schacter és Alan Baddeley publikációira támaszkodva. A témafelvetése nem teszi lehetővé ennek a kutatási területnek a teljes feltérképezését, ezért a főbb szempontok, általános elfogadott alapelvek felvázolása mellett azokat a szempontokat ragadtam ki, melyek az emlékezeti funkciók kiegészítését írják le, elsősorban a fantázia és más kreatív folyamatok mentén. Itt a merül fel a téma legújabb fogalomköre zárul, amelyet a publikációk Google-emlékezetként írnak le és amely meggyőződésem szerint jelentős változásokat jelent az emlékezettel kapcsolatos koncepciók értelmezésében.

Taglalás

Az emlékezetnek, az emlékeknek az alkotói folyamatok kontextusába helyezett vizsgálatához Jan Assmann kulturális emlékezeti koncepcióját alkalmazom. Az ehhez szükséges eszköztár meghatározásához Aleida Assmann kategória rendszerét használom fel, mely a publikáció időpontjában már megelőlegezi a napjaiban érvényes új típusú kulturális emlékezeti kategóriák értelmezései kereteit is. Ezen felül kísérletet teszek korunk hálózati médiumok által meghatározott kontextusában észlelhető új típusú emlékezeti koncepciók bevonására.

Annak bemutatására, hogy ezek a szempontok az alkotói gyakorlatban hogyan jelennek meg, a saját munkáim közül három olyan koncepciót írok le, amelyek létrehozásában a kulturális emlékezet különböző aspektusát alkalmaztam. Ezen munkák létrejöttében tartalmi elemeiben és megvalósításában is jelentős szerepet játszottak a dolgozatban leírt kódolási és előhívási funkciók kreatív megfeleltetései.

Eredetileg az emlékezet egyik legfontosabb funkciója a veszélyek felismerésében és az arra adott válaszreakcióban keresendő, tehát az érzések, érzelmek kapcsolódása az emlékezeti folyamatokhoz szükségszerűnek tűnik. Ezért az elméleti és a gyakorlati munkáim során az egyik kérdés azzal kapcsolatban merült fel, hogy az érzelmek az emlékek megidézése miatt bukkannak fel vagyis kizárólag maga az előhívás folyamata okoz érzelmi reakciókat, vagy azok ugyanúgy tárolásra kerülhetnek, mint az emléknymokban kódolt információk. Egy viszonylag egyértelmű következtetés vonható le abból, hogy az emlékezeti funkciók vizsgálata során adódott az a felismerés, hogy egyes, az emlékezetért felelős területekhez közeli agyi központok aktivitása a tudatban az istenhitnek megfelelő érzeteket kelt. Az elmének ez a teljesítménye ugyanúgy az egyén és a közösség fenntartását szolgálja, mint az maga az emlékezet, de ez a funkció a racionálisnak ellentmondó és az egyén érdekeit felülíró döntéseket is megalapozhat. Ennek a rendkívül erős érzelmi alapú döntési folyamatnak az alapján tehát feltehető, hogy az információkhoz hasonló módon érzelmek is rögzülhetnek az elmében.

Ez a feltevés különös jelentőséggel bír, abban az esetben, ha az emléknymok nem teljesen hozzáférhetők, vagy nem teljesek, ezért kiegészítésre szorulnak. Az emléknymok kiegészítése során a folyamat motivációja az érzelmi háttérben, a memóriában tárolt érzelmekben is keresendő. Az emléknymok kiegészítéséhez tehát a fantázia, a képzelet teljesítménye is szükséges, ami a tapasztalatokból és a lehető legtöbb tárolt emléknymokból merítve logikusnak tűnő elemekkel egészíti ki a hiányzó részleteket. Ezeknek a kiegészítéseknek a kiválasztása és megfogalmazása

részben az emléknymokhoz kötődő vagy a felidézésük során kiváltott érzéseknek is köszönhető. Ezen alapvetések mentén tehát kijelenthető, hogy az emlékezés valójában a kreatív tevékenységekhez hasonló, azokkal szorosan összekapcsolódó alkotói folyamat és ezzel a művészet, az alkotás alapja. Ennek az összefüggésnek a vizsgálatára a kulturális emlékezet koncepcióját alkalmazom, melynek segítségével történeti és műfajok közötti áttekintésre nyílik lehetőség. A történeti áttekintés megmutathatja, hogy az emlékezet koncepciója műfajonként és korszakonként jellemzően eltérő kreatív módszerek létrejöttéhez vezetett a művészetben. Ezek a változások a kulturális emlékezeti koncepciókban a rövid és a hosszú távú emlékezeti táruk kódolási folyamatainak kiegészítéseként a korszakok elvárásainak megfelelően alakultak ki, azzal a céllal, hogy örök érvényű, történelmi jelentőségű kulturális produktumok kerüljenek kódolásra, melyek aztán az egymás után következő nemzedékekben változatlan értékeléssel kerül előhívásra. A kódolási folyamatok ezen folyamatossága megváltozott a tömegmédiák gyengülésével és a hálózati média térnyerésével és így az emlékezeti kultúra és az emlékezés módja is jelentősen átalakult. Az emlékezet új formája, a google emlékezet az információs hálózat már az emlékezet egy technikai táruként kezeli, ami az esetek egy részében azt eredményezi, hogy az események a rövid távú emlékezetből nem a szokásos módon kerülnek kódolásra a hosszú távú emlékezetben. A tartósan kódolt emlékek megtartása a memóriában már gyakran a világhálón rögzített helyen és egyéb áttételes hivatkozási rendszeren keresztül történik. A hosszú távú emlékezetben tárolt emléknym tehát gyakran már nem magát az emléket tartalmazza, hanem annak tárhelynek a referenciáit, ahol a megfelelő adatok megtalálhatók. Ennek az új típusú emlékezeti funkciónak a vizsgálatát az emlékmű-műfaj modern megfeleltetésére tett kísérlet egy példáján keresztül végzem. A vizsgálandó példában markánsan jelenik meg a média szerepe, amely egy, a kulturális emlékezetbe kódolt emlékezeti struktúrát, az emlékmű motívumát alkalmazva új elemként kívánja hitelesíteni az általa kiemelt eseményt. A média által sugallt jelentést ebben az esetben azonban nagyon hamar, egy napon belül felülírta egy helyesbítés, ami az eredeti tartalommal együtt került be a keresőprogramok találati listájára. Az úgynevezett google emlékezet számára így egy kettős referencia jött létre, végkép megakadályozva az eredeti tartalom hosszú távú kódolását a kollektív emlékezetben.

Ezek szerint a túlzott adatmennyiségnek és az események folyamatos hozzáférhetőségnek köszönhetően az emlékezeti folyamatokhoz egy új, szelektív funkció is társulhat, melynek lényege nem kizárólag az emléknymokban, vagy a referencia-helyen tárolt információk jellegében rejlik, hanem a fantázia és az érzelmek által irányított döntési folyamatokban. Feltehető tehát, hogy a hálózati média hatására az alkotói tevékenység során hangsúlyosabbá válik a rövid távú emlékezetben tárolt élmények feldolgozása.

Irodalomjegyzék

- Aggleton J.P., Brown M.W.: Episodic memory, amnesia, and the hippocampal–anterior thalamic axis. In: Behavioral and Brain Sciences. Nr. 22. 425 – 489. 1999.
- Allingham H., Goodwin D.: Kitchener's Last Volunteer: The Life of Henry Allingham, the Oldest Surviving Veteran of the Great War". New York, Random House. 2011.
- Anderson, M.C.: Rethinking interference theory: Executive control and the mechanisms of forgetting. In: Journal of Memory and Language Nr. 49/4. 415-445. 2003.
- Assmann, Aleida: Erinnerungsräume. Formen und Wandlung des kulturellen Gedächtnisses. C.H. Beck, München. 2006.
- Assmann, Jan: A kulturális emlékezet. Atlantisz, Budapest 1992.
- Augustinus, Aurelius: Vallomások. Gondolat, Budapest 1987
- Bachofen, Johann Jakob: Lebensrückschau. In: Kipperberg, H.G., Mutterrecht und Urreligion Kröners Taschenausgabe, Stuttgart. 1984.
- Baddeley, A., Eysenck, M.W., Anderson, M.C.: Emlékezet. Akadémiai Kiadó, Budapest 2010.
- Bahrick, H.P, Bahrick, L.E., Bahrick, A.S., Bahrick, Ph.E.: Maintenance of Foreign Language Vocabulary and the Spacing Effect. In: American Psychological Society. Nr. 4/5. 316 – 321. 1993.
- Ballard, Philip B.: Obliviscence and Reminiscence. Cambridge University Press. Cambridge 1913.
- Baudelaire, Charles: The Painter of Modern Life. Phaidon, London. 1964.
- Benjamin, Walter: A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában. In: Kommentár és prófécia. Budapest, Európa. 1969.
- Benjamin, Walter: Ursprung des deutschen Trauerspiels. Suhramp, Frankfurt am Main. 1963.
- Bjork, Robert: Interference and forgetting. In J. H. Byrne (Ed.), *Encyclopedia of learning and memory*, 2nd ed., 268 – 273 New York: Macmillan Reference USA. 2003.
- Blaney, Paul H.: Affect and Memory: A review. In: Psychological Bulletin Nr. 99/2. 229 – 246. 1986.
- Bremmer, Jan: Religious Secrets and Secrecy in Classical Greece. In: Kippenberg, H.G., Lawson, E.T.: Studies in the History of Religions. Nr. 65. E.J. Brill, Leiden – New York – Köln. 1995.
- Brown, R., McNiell, D.N.: The Tip of Tongue Phenomenon. In: Journal for Verbal Learning and Verbal Behavior. Nr. 5. 327 – 337. 1966.
- Brown, William: The Revival of Emotional Memories and Its Therapeutic Value. In: British Journal of Medical Psychology 1. 1920.

- Burke, Peter: The Renaissance Sense of the Past. E.J. Arnold, Leeds. 1969
- Calic, Marie-Janine: Krieg und Frieden in Bosnia-Herzegovina. Suhrkamp, Frankfurt am Main. 1996.
- Carrère, Emmanuel: Kleopatras Nase. Eine kleine Geschichte der Ukraine. Gatzka,
- Chatwin, Bruce: The Songlines. Penguin, Harmondsworth. 1988
- CNN: 'Prayer for America' embraces many faiths. <http://edition.cnn.com/2001/US/09/23/vic.yankee.memorial.service/>
- Conze, Werner: Ethnogenese und Nationsbildung – Ostmitteleuropa als Beispiel. In: Studien zur Ethnogenese. VS Verlag, Opladen. 1985.
- Durkheim, Émile: 1887a: La science positive de la morale en Allemagne, Textes. 1. Éléments d'une théorie sociale, Paris: Les Éditions de Minuit, 1975, 267–343.
- Dywa, J., Bowers, K.: The Use of Hypnosis to Enhance Recall. In: Science, New Series. Nr. 222. 184-185. 1983.
- Ebbinghaus, Hermann: Memory: A Contribution to Experimental Psychology. Columbia University Teachers College. New York 1913.
- Eich, E., Macaulay, D., Ryan, L.: Mood Dependent Memory for Events of the Personal Past. In: Journal for Experimental Psychology. Nr. 123/2. 201 – 215. 1994.
- Eich, E., Metcalfe, J.: Mood Dependent Memory for Internal Versus External Events. In: Journal for Experimental Psychology: Learning, Memory and Cognition. 15/3. 443 – 455. 1989.
- Ekstorm, A., Suthana, N., Behnke, E., Salamon, N., Bookheimer, S., Fried, I.: High-resolution depth electrode localization and imaging in patients with pharmacologically intractable epilepsy. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2628813/>
- Erdelyi, Matthew Hugh: The unified theory of repression. In: Behavioral and Brain Sciences Nr. 29. 499 – 551. 2006
- Felman, Sh., Laub, D.: Testimony. The Crisis of Witnessing in Literature. In: Psychoanalysis and History. New York, London. 1992.
- Freud, Sigmund: Zur Psychopathologie des Alltagslebens Über Versprechen, Vergessen, Vergreifen, Aberglaube und Irrtum Verlag von S. Karger, Berlin, 1907.
- Gilpin, William: Essays on Picturesque Travel. R. Blamire, in the Strand. 1792/2011
- Glisky, E.L., Ryan, L., Reminger, S., Hardt, O., Hayes, S.M., Hupbach, A.: A case of psychogenic fugue: I understand, aber ich verstehe nichts In: Neuropsychology Nr. 42. 1132 – 1147. 2004.
- Godden, D.R., Baddeley, A.D.: Context-dependent Memory in Two Natural Environments: On Land and Underwater. In: British Journal of Psychology. Nr. 66/3. 325 – 331. 1975.
- Goethe, J.W., Schiller F.: Briefwechsel zwischen Goethe und Schiller. Hugo Heller, Jena. 1907

- Goldmann, Stefan: Topoi des Gedenkens. Pausanias' Reise durch die griechische Gedächtnislandschaft. In: Haverkamp, A., Lachmann R.: Gedächtniskunst: Raum – Bild – Schrift. Studien zur Mnemotechnik. Suhrkamp, Frankfurt am Main. 1991.
- Goodwin, D.W., Powell, B., Bremer, D., Hoine, H., Stern, J.: Alcohol and recall: state-dependent effects in man. In: Science Nr. 163. 1358 – 1360. 1969.
- Gorion, J.M.B.: Golem-Geschichten um Rabbi Löw. In: Völker, K.: Künstliche Menschen. Suhrkamp, Frankfurt am Main. 1994.
- Greene, Thomas, M.: Light in Troy. Imitation and Discovery in Renaissance Poetry. Yale Univ. Pr., New Haven. 1982.
- Guenther, Kim R.: Mood and Memory. In: Davies G.M., Thomason D.M. (Eds): Memory and Context: Context and Memory. John Wiley & Sons, New Jersey. 1988.
- Halbwachs, Maurice: The Collective Memory. New York, Harper & Row. 1980
- Halbwachs, Maurice: On Collective Memory. University of Chicago Press, Chicago. 1992.
- Harvey, David: The Urban Experience. Johns Hopkins University Press, Baltimore. 1989.
- Hasher L., Griffin M.: Reconstructive and Reproductive Processes in Memory. In: Journal of Experimental Psychology. Nr. 4/4. 318 – 330. 1978.
- Hauswald, Anne: Directed forgetting of emotional material – cognitive and neural mechanisms. Universität Konstanz. Konstanz. 2008.
- Helbig, Louise Ferdinand: Der ungeheure Verlust: Flucht und Vertreibung in der deutschsprachigen Belletristik der Nachkriegszeit Otto Harrassowitz Verlag, Wiesbaden. 1996.
- Henkel, L.A., Franklin, N., Johnson, M.K.: Cross-Modal Source Monitoring Confusions Between Perceived and Imagined Events. In: Journal of Experimental Psychology. Learning, Memory, and Cognition. Nr. 26/2. 321 – 335. 2000.
- Homérosz: Odüsszeia Európa, Budapest. 2012
- Hyman, I.E., Husband, T.H., Billings, F.J.: False Memories of Childhood Experiences. In: Applied Cognitive Psychology. Nr. 9. 181-197. 1995.
- Hyman, I.E., Faries, J.M.: The Functions of Autobiographical Memory. In: Conway M.A., Rubin, D.C., Spinnler H., Wagenaar, W. (Eds): Theoretical Perspectives on Autobiographical Memory. Kluwer 207 – 221. 1992.
- Illman, N.A., Chris, R., Butler, Chr.R., Souchay, C., Moulin Chr.J.A.: Déjà Experiences in Temporal Lobe Epilepsy. In: Epilepsy Research and Treatment. 2012. Hindawi Publishing Corporation. <http://www.hindawi.com/>
- Jerram, Luke: Falling Man http://www.lukejerram.com/projects/falling_man
- Johnson, M.K., Hashtroudi, Sh., Lindsay, D.S.: Source Monitoring. In: Psychological Bulletin. Nr. 114/1. 3 – 28. 1993.
- Kapogiannis, D., Barbey, A.K., Su, M., Zamboni, G., Krueger, F., Grafman, J: Cognitive and neural

- foundations of religious belief. In: PNAS. 105/12 sz. 4876 – 4881. 2009.
- Krüger, Ruth: Weiter Leben. Eine Jugend. Wallstein, Göttingen. 1992.
- Kubler, George: Az idő formája. Gondolat, Budapest. 1992.
- Kuhn, Annette: Family Secrets: Acts of Memory and Imagination. London, New York, Verso. 1995.
- Lamb, Charles: Witches and other Night Fears. In: Essays of Elia. S.C.Hill, London. 1967
- Lévi-Strauss, Claude: Myth and Meaning. New York, Schocken Books Inc., 1995.
- Linton, Marigold: Transformation of Memory in Everyday Life. In: Neisser, U (Ed). Memory Observed: Remembering in Natural Contexts. San Francisco, Freeman. 1982.
- Loftus, E.F., Palmer, J.C.: Reconstruction of Automobile Destruction: An Example of the Interaction Between Language and Memory. In: Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior Nr. 13. 585 – 589. 1974.
- Lyotard, Jean-François: Statement. In: KulturRevolution Nr. 14. Essen 1987.
- MacLeod, M.D., Macrea, C.N.: Gone but Not Forgotten: The Transient Nature of Retrieval-Induced Forgetting. In: Psychological Science Nr. 12. 147 – 152. 2001.
- MacLeod, M.D., Saunders, J.: Retrieval Inhibition and Memory Distortion. Negative Consequences of an Adaptive Process. In: Association for Psychological Science. Nr. 17/1. 26 – 30. 2008.
- Magyar Katolikus Lexikon <http://lexikon.katolikus.hu/S/Savonarola.html>
- Marian, V., Fausey, C.M.: Language-Dependent Memory in Bilingual Learning. In: Applied Cognitive Psychology. Nr. 20. 1025 – 1047. 2006.
- Marian, V., Niesser, U.: Language-Dependent Recall of Autobiographical Memories. In: Journal for Experimental Psychology. Nr. 129/3. 361 – 369. 2000.
- Mensink, G-J.M, Raaijmakers, J.G.W.: A Model for a Contextual Fluctuation. In: Journal of Mathematical Psychology. Nr. 33. 172 – 186. 1989.
- Miles, Ch., Hardman, E.: State-dependent memory produced by aerobic exercise. In: Ergonomics. Nr. 41/1. 20 – 28. 1998.
- Miner, A.C., Reder, M.L.: A New Look at Feeling of Knowing: Its Metacognitive Role in Regulating Question Answering. In: Metcalfe, J., Shimamura, A.P. (Eds): Metacognition. 47 – 70. 1994.
- Munteán, László: (De)constructing 9/11's 'Falling Man'. In: Plate, L., Smelik, A.: Performing Memory in Art and Popular Culture. London, Routledge. 2013.
- Müller, Heiner: Gesammelte Irrtümer 2. Verlag der Autoren, Frankfurt am Main. 1990.
- Nickerson, Raymond S.: Retrieval inhibition from part-set cuing: A persisting enigma in memory search. In: Memory and Cognition. Nr. 12/6. 531 – 552. 1984.
- Niethammer, Lutz: Fragen – Antworten – Fragen. Methodische Erfahrungen und Erwägungen zur Oral History. In: Niethammer, L, Alexander von P.: Wir kriegen jetzt andere

- Zeiten. Auf der Suche nach der Erfahrung des Volkes in nachfaschistischen Ländern.
J. H. W. Dietz, Bonn. 1985.
- Nietzsche, Friedrich: Unzeitgemäße Betrachtungen. Zweites Stück: Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben.
In: Sämtliche Werke. Band 1.
De Gruyter, Berlin. 1980.
- Nora, Pierre: Zwischen Geschichte und Gedächtnis.
Ulrich Rauf, Berlin. 1990.
- Oláh, Attila: Pszichológiai alapismeretek.
Bölcsész Konzorcium. Bp, 2006
- Pavlov, Ivan Petrovics: Conditioned reflexes. An investigation of the physiological activity of the cerebral cortex.
Oxford University Press, Humphrey Milford. 1927
- Phelps, E.A., Gazzaniga M.,S.: Hemispheric Differences in Mnemonic Processing: The Effects of Left Hemisphere Interpretation.
In: Neuropsychologia Nr. 30. 293 – 297. 1992.
- Pomian, Krzysztof: Museum und kulturelles Erbe. In: Kroff, G., Rot, M.: Das historische Museum. Labor – Schaubühne – Identitätsfabrik.
Campus Verlag, Frankfurt am Main. 1990.
- Proust, Marcel: Az eltűnt idő nyomában VII. – A megtalált idő
Atlantisz, Budapest 2009
- Quincey, Thomas de: Collected Writings of Thomas de Quincey.
Edinburgh, 1897.
- Rubner, Jeanne: A tudásról és az érzésről. Bevezető az agykutatásba.
Dialog Campus, Bp. 2007.
- Rushdie, Salman: “Errata”: Or, Unreliable Narration in Midnight's Children.
London 1992.
- Saxl, Fritz: Die Ausdrucksgebärden der bildenden Kunst. In: Warburg, A.: Ausgewählte Schriften und Würdigungen.
Saecula Spiritalia, Baden-Baden. 1992.
- Schacter, D.: Emlékeink nyomában.
Háttér Kiadó. Bp. 1998.
- Schacter, D., Eich, J.E., Tulving, E.: Richard Semon's Theory of Memory. In.: Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior Nr. 17. 721 - 743, 1978.
- Schacter, D., Chiu C.-Y.P., Ochsner, K.N.: Implicit Memory: A Selective Review. In: Annual Review of Neuroscience. Nr. 16. 159 - 182. 1993.
- Schäffner, Wolfgang: Der Krieg als Trauma. Zur Psychoanalyse der Kriegsneurose in Alfred Döblins Hamlet.
In: Stingelin, M., Scherer, W. (Szerk): HardWar/SoftWare. Krieg und Medien 1914 – 1945.
Wilhelm Fink, München, 1991
- Scheler, Max: Der Genius des Krieges und der deutsche Krieg.
Verlag der Weißen Bücher, Leipzig 1917.
- Smith, M.S., Vela, E.: Environmental context-dependent memory: A review and meta-analysis. In: Psychonomic Bulletin & Review.
Nr. 8/2. 203 – 220. 2001.
- Sonntag, Susan: On Photography.
New York 1979.
- Sparrow, B., Liu, J., Wegner, D.M. : Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at Our Fingertips.

- Spence, Donald P.: Science 333, 776 - 778 (2011);
Narrative Truth and Historical Truth. Meaning and Interpretation in Psychoanalysis.
Norton, New York, 1984.
- Svevo, Italo:
Zeno Cosini.
Rohwolt, Hamburg, 1959.
- Szczypiorski, Andrzej:
Notizen zum Stand der Dinge.
Zürich, 1992.
- Szily, Erika Dr.:
Érzelmi reakciók kognitív és genetikai háttére depressziós és kontroll csoportokban.
Semmelweis Egyetem Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola, Bp. 2010
- Talarico, J.M., Rubin, D.C.:
Flashbulb memories result from ordinary processes and extraordinary event characteristics. In: Luminet, O., Curci, A. (Eds): Flashbulb Memories.
New Issues and New Perspectives. 79 – 99.
Psychology Press, East Sussex 2009.
- The Sarajevo Haggadah
Tulving, Endel:
<http://www.haggadah.ba/?x=1>
Ecphoric processes in episodic memory. In: Philosophical Transactions of the Royal Society of London B.
361 – 371. 1983.
- Turkle, Sherry:
Alone together: why we expect more from technology and less from each other
Basic Books, New York 2011.
- Vansina, Jan:
Oral Tradition as History.
Madison 1985.
- Watkins, M.J., Watkins, O.C.:
Cue-overload theory and the method of interpolated attributes.
In: Bulletin of Psychonomic Society. Nr. 7/3. 289 – 291. 1976.
- Webber, Jonathan:
The future of Auschwitz. Some Personal Reflections. The First Frank Green Lecture.
Centre for Postgraduate Hebrew Studies, Oxford. 1992
- Wegner, D. M., Giuliano, T., & Hertel, P.: Cognitive interdependence in close relationships.
In W. J. Ickes (Ed.), Compatible and incompatible relationships (pp. 253-276).
New York: Springer-Verlag. 1985
- Williams, H.L., Conway, M.A., Cohen, G.: Autobiographical Memory.
In: Cohen, G., Conway, M.A. (Eds):
Memory in the Real World.
London. Psychology Press 21 – 90. 2008.
- Woolf, Virginia:
A Biography.
Harmondsworth, Orlando. 1975
- Young, James E.:
Jewish Memory in Poland. In: Hartman, H.G.: Holocaust Remembrance. The Shapes of Memory.
Oxford, Wiley. 1993.